

EXPOZIȚIA — MUZEU A GRĂDINII BOTANICE DIN BUCUREȘTI

**Andreea Dănescu,
grădina Botanică din București**

Grădina Botanică a Universității din București, de la a cărei înființare s-au împlinit în 1960 o sută de ani, oferă vizitatorilor posibilitatea de a cunoaște parțial marea diversitate și bogăție a lumii vegetale, precum și utilizarea ei, prin aceasta este o instituție de instruire și de culturalizare a maselor largi. Ea face cunoscute nu numai planetele din țara noastră, ci și cele care cresc în alte regiuni ale globului și în cele mai diferite medii de viață. Aceștia din urmă li se creează condiții speciale, în sere sau în aer liber. O parte din ele sînt aclimatizate la condițiile țării noastre.

Grădina Botanică cu noul Institut Botanic, construit în anii 1960, 1961 cu ocazia centenarului Grădinii Botanice la inițiativa Profesorului dr. doc. *Ion T. Tarnavski* directorul grădinii, în care sînt grupate toate disciplinele botanice ale Facultății de Biologie servește mai cu seamă ca centru de învățămînt și de cercetare botanică în cadrul Universității și oferă cadrelor de cercetare științifică, studenților și tineretului școlar de toate gradele un bogat material de studiu.

În anul 1891, la inițiativa și după neobositele demersuri ale Prof. dr. *Dimitrie Brîndză* a fost inaugurată clădirea vechiului Institut Botanic, pe platoul de deasupra cascadei, clădire în stil maur care a adăpostit HERBARUL și MUZEUL BOTANIC și unde a avut loc și procesul de învățămînt botanic pînă în anul 1944, cînd bombardamentele anglo-americane au distrus clădirea institutului, iar valoroasele colecții științifice ale Muzeului botanic au fost distruse prin foc.

În iunie 1964, în sălile de la parterul clădirii din centrul Grădinii Botanice în care a funcționat provizoriu Institutul Botanic, din 1945 pînă în 1961, cînd a fost dată în folosință noua clădire) s-a organizat la inițiativa conducerii Grădinii Botanice, cu sprijinul Ministerului Învățămîntului, o EXPOZIȚIE — MUZEU cu caracter permanent. Scopul ei este acela de a oferi vizitatorilor Grădinii Botanice și tineretului din învățămîntul de toate gradele posibilitatea unei completări și sistematizări a cunoștințelor lor privind lumea plantelor.

Această Expoziție-Muzeu, după 10 ani de funcționare în clădirea B, a fost mutată în anul 1974 în clădirea A (de lângă poartă), în stil Brâncovenesc, pentru a face loc „Atelierului-Școală“, dispunând aici de camere mai înalte, mai bine iluminate și este mai bine plasată, având aceeași suprafață de expunere. Intrarea se face prin „turnul“ clădirii A în care se găsește administrația, semînțeria, Redacția publicațiilor și Atelierul de desen al Grădinii Botanice.

În cele trei săli actuale ale Expoziției-Muzeu sînt expuse pe panouri, care acoperă în întregime pereții încăperilor, planșe pictate în acuarelă de *Angiolina Santocomo* — pictor pasionat al florei țării noastre — ele reprezentînd plante spontane și plante cultivate în Grădina Botanică; de asemenea, sînt expuse în vitrine și pe suporturi, materiale botanice conservate.

Aranjarea în sens unic a tablourilor este făcută într-o ordine sistematică și filogenetică a plantelor. Imediat ce vizitatorul pătrunde în prima sală, i se demonstrează evoluția plantelor superioare cu ajutorul a două planșe. O planșă prezintă filogenia *Angiospermelor* recente (după *N. A. Bus*, 1959) în mod schematic și ușor de urmărit. Se arată că acestea, derivînd din strămoșii angiospermelor au evoluat în linie ascendentă, în mai multe direcții care constituie ramurile principale de evoluție ale plantelor cu flori, terminînd fiecare din ele cu reprezentanți diferențiați, specializați în ce privește construcția morfologică a florii, cum sînt în general plantele cuprinse în alte sisteme, în grupul mare al *Sympetalelor*. A doua planșă arată acest lucru în mod liniar, așa cum este expus materialul botanic sub formă de picturi în succesiunea sa în cele trei săli.

Expunerea sistematică a planșelor începe cu grupul mare al *Gymnospermelor*, al plantelor cu semințe nude, adică neînchise în fruct. În această categorie clasa Coniferelor este bine reprezentată prin planșe cu diferite specii de pin, molid, brad, larîță, cultivată în Grădina Botanică.

Urmează marel grup al *Angiospermelor* care cuprinde plante cu flori și semințe cuprinse într-un înveliș, adică închise în fruct. Așezarea planșelor după clase, ordine, familii urmărește clasificarea conform sistemului *N. A. Bus*, 1959 menționat mai sus. Etichete mari indică această clasificare.

Studentii Facultății de Biologie, precum și elevii școlilor de cultură generală au ocazia să cunoască chiar într-o scurtă trecere în revistă sistemul de clasificare al plantelor superioare, care este pentru ei și în general pentru vizitatorii muzeului de o importanță deosebită.

Coloritul și reproducerea în mărime naturală a plantelor și cît mai fidel cu natura, face ca acestea să fie ușor recunoscute. Etichetele indicînd familia, numele științific al speciei și cel popular (în cazul cînd o astfel de denumire există), apoi originea, proveniența și data cînd a fost pictată, însoțesc fiecare tablou în parte. De asemenea, mici etichete — scrise în două culori distincte — roșu și albastru specifică dacă planta este spontană sau cultivată în țara noastră. Fructe și semințe sînt adesea alăturate plantei pictate, pentru a o completa și a o ilustra mai bine. Tot în același scop pe planșe sînt redată și secțiuni prin flori, fructe, etc., de obicei mult mărite.

După cum am arătat, în afara acestor planșe pictate, Muzeul botanic expune material botanic — fructe, semințe, porțiuni de plante sau chiar plante întregi — conservat prin uscarea sau în soluții. Aceste materiale sînt prezentate fie în vitrine, fie în borcane (pe suporturi speciale), fie sprijinite direct pe panouri așa cum este cazul la porțiuni de tulpini de bambus, de palmieri, precum și de la specii de arbori autohtoni și exotici cultivați în Grădina Botanică.

Vitrinele din încăperile unu pînă la trei (1—3) expun și material botanic din Indonezia, colectat de Prof. dr. docent *Ion T. Tarnavschii*, cu ocazia călătoriei sale de studii întreprinsă în toamna anului 1963 în această țară. Unele provin de la Grădina Botanică din *Bogor* și filialele ei de la *Tjibodas* și *Pudwodadi* (Java) precum și *Ekakuria* (Bali), altele din diferite părți ale insulelor Java, *Kalimantan* (Boreno) și *Bali*. Dintre acestea unele materiale sînt originare din Africa tropicală. Exponatele trezesc interesul prin formele lor neobișnuite și dau vizitatorilor o imagine a luxuriantei flore tropicale de pe îndepărtatele meleaguri ale Asiei de Sud-Vest.

Cîteva dintre aceste piese atrag în mod special atenția. Printre ele, fructele anemochore de la specii din familii diferite: de la *Dipterocarpus grandiflora* Bl. (originea: Sumatra) și *Dipterocarpus retusa* Bl. (originea: Java) din familia Dipterocarpaceae, de la *Pterocarpus* sp. (lemn de Santal), originar din Indo-Malaysia, familia Leguminosae, din familia Sterculiaceae *Pterocymbium javanicum* R. Br. (originar din Java) și *Firmiana Malayana Kosterm* (originea Malaysia) — aceasta din urmă prezentînd fructe anemochore de obicei cu două, mai rar cu mai multe semințe; de la o specie de frasin *Fraxinus griffithii* Clarke, originar din Java, înrudit cu frasinul ce crește pe meleagurile noastre și făcînd parte din aceeași familie, Oleaceae.

De asemenea, sînt prezentate în prima cameră specii de alge din Marea Javei și Oceanul Indian: *Sargassum*, *Halimeda tuna*, *Acetabularia*, *Padina pavonia*, *Turbinaria*, *Nitophyllum punctatum* ș.a.

O vitrină expune fructe vivipare* de la o serie de plante de mangrovă**, ca specii de *Rhizophora* și *Bruguiera*; fructele ca și întregul material a fost recoltat din mangrova de la Tjilatjap (Java centrală), cea mai caracteristică și cea mai bogată din punct de vedere floristic aproape din lumea întregă.

Vitrina cu reprezentanții din familia Leguminosae expune păstăi de la diferite specii de *Cassia*, *Brownea ariza* Benth., *Delonix regia* Rafin sau de la *Entada phaseoloides* Merr. (*E. scandes* Benth.), cea din urmă, o liană mare de peste 100 m lungime crescînd în coroana copacilor, are fructe de aproape 1 m lungime și de cca. 10 cm lățime. Ultima plantă numită în popor și „Bendoh“ (Jar.) are frunze care fierte (Rumphus 1741—1755) și crude (Hasskarl 1845) se mîncă, de asemenea se consumă și fructele (tinere) cu semințele lor mari („gandoe“), plate și rotunde în număr de 7—15 (preparate într-un anumit fel).

*) Ele germinează încă pe planta mamă, se desprind de acestea sub formă de plantule cu hipocotil lung, căzînd se înfing în mîl și dau naștere apoi la noi indivizi.

**) Asociație de plante din ținuturile mlăștinoase litorale ale țărilor calde, intermitent inundate de apele fluxului oceanic.

Alte vitrine prezintă o mare varietate de forme curioase de fructe și semințe comestibile și necomestibile de la diferite specii, așa de exemplu : suprafața fructelor de la palmierul *Zalacca edulis* Bl., originar din Malayezia, are înfățișarea solzoasă a unei piei de șarpe ; din semințele „Arborelui de Sapotil“ (*Achras sapota* L., familia Sapotaceae, originar din America tropicală) cu fructe foarte delicioase, se prepară și cauciucul de mestecat.

Mult interes prezintă și fructul „arborelui de cîrnați“ *Kigelia aethiopica* Decne., din familia Bignoniaceae, originar din Africa tropicală. Prin forma sa fructul amintește de un salam, dar e necomestibil. Carpoforii săi lungi de cca. 2 m, foarte rezistenți și elastici, servesc la confecționarea arcurilor (fig. 14).

Mai enumerăm : liana agățătoare cu cîrlige *Uncaria gambier*. Roxb. (Rubiaceae) originară din Indo- Malayesia, rădăcini aeriene de *Philodendron pinnatum* (L.) Schott, flori și fructe de la doi reprezentanți ai familiei Bombacaceae : *Ceiba pentandra* Gaertn. și *Bomban malabarica* CD. precum și fructul unei Cucurbitaceae asemănătoare cu tîrtăcuța noastră : *Alsomitra macrocarpa* (Bl.) Roem. (fig. 18), liană originară din Java.

Un exponat care atrage îndeosebi atenția este sîmburele bilobat al palmierului *Lodoicea sechellarum* Labill., originar din Insulele Seychelles, în greutate de aproximativ 5 kg, cele mai mari fructe cunoscute astăzi din regnul vegetal.

Se pot vedea de asemenea, fructe, semințe și cauciuc brut de la arborele de cauciuc *Hevea brasiliensis* (Muell.) Arg. originar din Brazilia, precum și flori, fructe și semințe de la reprezentanți ai familiilor Proteaceae, Araucariaceae și Casuarinaceae de o importanță sistematică deosebită.

O serie de vitrine, mai cu seamă din cea de a treia sală a muzeului, prezintă plante din flora țării noastre mai puțin cunoscute, din cele cultivate în sere, precum și din cele introduse relativ recent în cultură : soia, susanul, alunele de pămînt, cartoful dulce chinezesc (batatul), hameiul și altele.

Plantele medicinale sînt reprezentate prin părțile lor folosite ca flori, fructe, scoarță, frunze, rădăcini, numite și droguri sau „medicamente“ luate de la diferite specii.

În una din vitrine sînt expuse : con de pin gigantic *Pinus lambertiana* Douglas cu lungimea de cca. 50 cm, provenind din California, conul de pin italian — *Pinus pinea* L., ale cărui semințe comestibile au gust asemănător migdalelor, nuca de cocos, fructul de ananas, semințele și fructele lotusului egiptean — *Nelumbo nucifera* Gaertn., ce au forma unor pîlnii de stropitoare, și multe altele, toate sînt piese care rețin privirile vizitatorilor.

Speciile mai puțin cunoscute sau care prezintă interes din punct de vedere ornamental, medicinal, alimentar, industrial, etc. sînt însoțite de texte explicative privind originea, răspîndirea, modul de cultivare și înmulțire, utilizări, etc.

Două dulapuri mari expun colecția importantă de *Myxomyceta* a profesorului Marcel Brîndză și a dr. S. Forstner.

Un deosebit interes și admirația tuturor vizitatorilor stărnește dulapul — amenajat în 1975 — conținând o colecție de artizanat indonezian cumpărate de prof. dr. docent Ion T. Tarnavski și donată muzeului Grădinii Botanice. Cele 50 de piese originale care o compun au fost achiziționate în insulele Djava și Bali. Ele reprezintă obiecte utile ori cu scop pur decorativ executate de localnici, fie din impletituri de fișii de frunze de *Borassus flabellifer* Linné sau *Bambuseae*, fie sint sculpturi din lemn de *Tectona grandis* Linn. (Teck, Teak), din lemn de abanos — *Diospyros utilis*, din lemn de *Dahlbergia latifolia* Roxb. sau din lemn de esență moale. O zeiță „Șiva“ este singura piesă sculptată — foarte fin — din os de vită. Deosebit de interenante sînt: „orchestra de instrumente muzicale“ (fig. 21) alcătuită din 13 piese din lemn de *Tectona grandis*, bustul de indonezian cu cocoș de luptă, 2 temple și o sabie (Cris) sculptate din același lemn.

Tot în acest dulap de expoziție cu piesele artizanale din Indonezia, sint expuse (în partea de jos, fig. 23) publicațiile Grădinii Botanice din București, și anume: „Acta Botanica Horti Bucurestiensis“ (înființată de conducerea Grădinii în anul 1959), publicată aproape anual și cu care se realizează un schimb eficace de publicații similare din țară și mai cu seamă din străinătate; tot aici este prezentată și colecția de „Cataloage de semințe“ (Index seminum), o publicație anuală, prin ea se oferă în schimb celorlalte așezăminte botanice din străinătate și din țară, produsele Grădinii Botanice, mai conține și ghidul „Grădina Botanică din București“ (întocmit de Prof. dr. docent Ion T. Tarnavski, Vasile Diaconescu și Lucreția Spiridon-Bădescu) etc.

În pregătire este un dulap care va conține o serie de aparate de laborator vechi, dar încă bune, scoase din uz, care au fost folosite în deceniile anterioare, odată cu înființarea Institutului Botanic ca instituție de învățămînt și de cercetare.

Numărul de exponate ale Expoziției-Muzeu a Grădinii Botanice din București se va îmbogăți continuu, pentru a corespunde scopului ei de a ajuta pe lingă toate colecțiile de plante ale grădinii, la instruirea tuturor categoriilor de vizitatori, care au în acest fel posibilitatea să-și îmbogățească cunoștințele, atit în domeniul florei țării noastre, cît și a întregului glob pămîntesc. Astfel ea va izbuti într-o măsură tot mai mare să ajute la popularizarea științelor botanice în rîndul maselor largi.

„EXPOZIȚIA-MUZEU“ DES BOTANISCHEN GARTENS AUS BUKAREST Zusammenfassung

Die dauernde Ausstellung „Expoziția-Muzeu“ (gegründet im Jahre 1964) bietet „phylogenetisch“ in den drei Zimmern des Gebäudes A (beim Haupteingang) untere Form von Aquarellen der Malerin A. Santacono, Bilder von wildwachsenden

Pflanzen aus dem Lande und solche die im Botanischen Garten gezogen wurden. Hier sind dargeboten in Ausstellungskasten (unter den Bildern) auch Exponate aus Indonesien, gebracht (1963) von Professor Dr. doc. Ion. T. Tarnavschi, sowie Ergebnisse von einheimischen Pflanzen.

In zwei grossen Ausstellungskasten befindet ebenso die von Prof. Dr. Marcel Brândză und Dr. S. Forstner geschenkte Sammlung von einheimischen Myxomyceten. Im dritten Zimmer ist die von Prof. Dr. doc. Ion T. Tarnavschi geschenkte (1975) Sammlung indonesischer Volkskunstarbeiten, sowie die vom Botanischen Garten aus Bukarest herausgegebenen Veröffentlichungen.

Bibliografie

1. BUSCH, N.A. — *Sistematika viših rastenii*. Moskva. ed. a III-a, 1959.
2. GUȘULEAC M., ANGHEL GH., TARNAVSCHI I., ȘTEFUREAC TR. — *Căile evoluției în regnul vegetal*. Darwinismul și problema evoluției în biologie. Acad. Rep. Pop. Rom., 1960.
3. HASSKARL, J.K. — *Anteckeningen over het nut oder de bewoners van Java aan eenige planten van dat eiland toegeschreven (uit berichten der inlanders samengesteld)*, 1845.
4. HEYNE, K. — *De nuttige Planten van Indonesie*. Deel I, II. 3 e Druk. N.V. Uitegeverij W. van Hoeve-s, Gravenhage/Bandung, 1950.
5. RAȚIU, ONORIU. — *Am vizitat pădurile de mangrove*. Știință și Tehnică. An. XVII, Seria II, nr. 2, februarie 1965.
6. RUMPHIUS G.E. — *Het Amboinisch Kruidboek, dat is bescherejving van de meest bekende boomen, heesters, kruiden, land-en waterplanten, die men in Amboina en de omleggende elianden vind, na haare gedaante, verscheide benamingen, aanqueking en gebruik, enz.* (1741—1755).
7. TARNAVSCHI, I.T. — *Centenarul grădinii Botanice a Universității din București*. Acta Botanica Horti Bucurestiensis, 1961—1962. București, 1963.
8. TARNAVSCHI, I.T. — *O țară — Grădină*. „Știința“ anul XXXII, nr. 6155 din 2 februarie 1964 și „Kilenevennap“ „Naszuntaraban“, în „Elöre“ din 22 martie 1964.
9. TARNAVSCHI, ION. T. — *Dilmy Anwari, The Tjibodas-Forest-Reserve (Djawa, Indonesia)*. Acta Botanica Horti Bucurestiensis 1966. București, 1967.
10. TARNAVSCHI I.T., DIACONESCU V., SPIRIDON-BĂDESCU L. — *Grădina Botanică din București*. Ed. Meridiane, 1968.
11. *** *Lembaga biologi nasional (National Biological Institute) Bogor, Indonesia*.
12. *** *An alphabetical list of plant species cultivated in the Hortus Botanicus Bogoriensis, et idem in the H.B. Tjibodansis*. Portje takan, Archipel, Bogor, 1963.